

РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМДОСЛІДЖЕННЯ ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ ДЕРЖАВНОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІSTUDY OF PRIORITY DIRECTIONS OF STATE REGULATION
OF INNOVATIVE ACTIVITY IN UKRAINE

УДК 330.341.1

Вакалюк В.А.к.е.н., доцент кафедри менеджменту
і туризмуЖитомирський державний
технологічний університет**Балковська В.В.**асистент кафедри менеджменту
і туризмуЖитомирський державний
технологічний університет

Постановка проблеми. Фінансово-економічний розвиток будь-якої держави світу в сучасних умовах господарювання безпосередньо залежить від інноваційного розвитку. Але інноваційний потенціал країни потребує значної кількості часу та ресурсів для його формування. Саме тому актуальним є сучасне і зважене державне регулювання інноваційної діяльності та обґрунтована інноваційна політика. Фінансування фундаментальних наукових досліджень, на основі яких у подальшому будуть формуватися прикладні дослідження, розроблення механізму фінансування, визначення мотиваційних інструментів для вітчизняних науковців, формування сприятливого інвестиційного клімату та ще багато інших факторів повністю залежать від державного регулювання. Отже, визначення основних принципів функціонування раціональної інноваційної політики є ключовим чинником для розвитку України в майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стрімкий розвиток науково-технічного прогресу та, як наслідок, сучасного суспільства зумовлює значне підвищення наукових інтересів щодо дослі-

У статті визначено основні особливості державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, зокрема на основі Закону України «Про інноваційну діяльність». Проаналізовано основні напрями здійснення державного регулювання інноваційної діяльності в Україні. Визначено основні шляхи подальшої підтримки інноваційної діяльності на рівні держави. Виявлено основні проблеми розвитку наукової діяльності в Україні. Наведено приклад зарубіжного регулювання інноваційної діяльності. Запропоновано основні заходи щодо підвищення ефективності державного регулювання інноваційної політики на основі проаналізованого зарубіжного досвіду.

Ключові слова: інновація, інноваційна діяльність, інноваційна політика, інноваційний потенціал, інвестиційна діяльність.

В статье определены основные особенности государственного регулирования инновационной деятельности в Украине, в частности на основе Закона Украины «Про инновационную деятельность». Проанализированы основные направления осуществления государственного регулирования инновационной деятельности в Украине. Определены основные пути дальнейшей поддержки инновационной деятельности на государственном уровне. Обнаружены

основные проблемы в развитии научной деятельности в Украине. Приведен пример иностранного регулирования инновационной деятельности. Предложены основные способы повышения эффективности государственного регулирования инновационной политики на основе проанализированного зарубежного опыта.

Ключевые слова: инновация, инновационная деятельность, инновационная политика, инновационный потенциал, инвестиционная деятельность.

The article outlines the main features of state regulation of innovative activity in Ukraine, in particular, based on the Law of Ukraine “On Innovation Activity” The main directions of the state regulation of innovation activity in Ukraine are analyzed. The main ways of further support of innovation activity at the state level are determined. The basic problems of development of scientific activity in Ukraine are revealed. The sample of foreign regulation of innovation activity is given. The main measures are proposed to increase the efficiency of state regulation of innovation policy based on the analyzed foreign experience.

Key words: innovation, innovative activity, innovation policy, innovative potential, investment activity.

дження питання державного регулювання інноваційної діяльності України. У цьому напрямі працюють такі українські вчені, як О. Амоша, А. Власова, А. Гальчинський, М. Гаман, В. Геєць, О. Лапко, С. Покропивний, З. Румянцева, Н. Саломатін, В. Семіноженко та багато інших.

Постановка завдання. Метою статті є визначення основних особливостей державного регулювання інноваційної політики в Україні та виявлення можливостей і ресурсів для її вдосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найбільш актуальними та необхідними завданнями для забезпечення стабільного зростання економіки держави є підвищення інвестиційного клімату та залучення іноземних інвестицій. Такі глобальні економічні питання вирішуються на рівні держави.

Найбільш дієвим та ефективним інструментом забезпечення високого рівня інвестиційної привабливості економіки України є регламентація інноваційно-інвестиційної діяльності й формування сприятливого правового середовища для реалізації інноваційної діяльності суб'єктами інноваційно-інвестиційного процесу.

У більшості країн світу з високим рівнем економічного розвитку вдало поєднується значний розвиток науки і новітніх технологій із використанням ефективних механізмів державного регулювання ринкових відносин, ініціативою учасників ринку. Саме таке поєднання забезпечує високі темпи економічного та соціального розвитку [3, с. 23].

Практика високорозвинутих зарубіжних країн свідчить про те, що держава повинна впроваджувати інноваційну стратегію шляхом використання ринкових відносин, але без зведення до них усього управління інноваційним процесом.

У розвинених країнах світу основна мета державного втручання в інноваційну діяльність полягає у забезпеченні сталого розвитку економіки, формуванні сприятливого інвестиційного клімату та підтриманні високої інноваційної активності.

Державна інноваційна політика – це сукупність форм і методів діяльності держави, спрямованих на створення взаємопов'язаних механізмів інституційного, ресурсного забезпечення підтримки та розвитку інноваційної діяльності на формування мотиваційних факторів активізації інноваційних процесів [8, с. 7].

Мета державної інноваційної політики – формування у країні таких умов для діяльності господарюючих суб'єктів, за яких вони були б зацікавлені й спроможні розробляти і виготовляти нові види продукції, впроваджуючи сучасні наукомісткі й екологічно чисті технології [4, с. 57].

Інноваційна діяльність в Україні на рівні державної влади регламентується Законом України «Про інноваційну діяльність». Основними принципами державної інноваційної політики Законом встановлено такі [5]:

- орієнтацію на інноваційний шлях розвитку економіки України;
- визначення державних пріоритетів інноваційного розвитку;
- формування нормативно-правової бази у сфері інноваційної діяльності;
- створення умов для збереження, розвитку і використання вітчизняного науково-технічного та інноваційного потенціалу;
- забезпечення взаємодії науки, освіти, виробництва, фінансово-кредитної сфери у розвитку інноваційної діяльності;
- ефективного використання ринкових механізмів для сприяння інноваційній діяльності, підтримку підприємництва у науково-виробничій сфері;
- здійснення заходів на підтримку міжнародної науково-технологічної кооперації, трансферу технологій, захисту вітчизняної продукції на внутрішньому ринку та її просування на зовнішній ринок;
- фінансову підтримку, здійснення сприятливої кредитної, податкової й митної політики у сфері інноваційної діяльності;

– сприяння розвитку інноваційної інфраструктури;

– інформаційне забезпечення суб'єктів інноваційної діяльності;

– підготовку кадрів у сфері інноваційної діяльності.

У Законі України «Про інноваційну діяльність» чітко зазначено, що державне регулювання інноваційної діяльності здійснюється шляхом [5]:

– визначення і підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності державного, галузевого, регіонального і місцевого рівнів;

– формування і реалізації державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програм;

– створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки і стимулювання інноваційної діяльності;

– захисту прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності;

– фінансової підтримки виконання інноваційних проектів;

– стимулювання комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ, що кредитують виконання інноваційних проектів;

– установа пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності;

– підтримки функціонування і розвитку сучасної інноваційної інфраструктури.

Варто звернути увагу на те, що регулювання інноваційної діяльності відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» можливо здійснювати на різних рівнях управління державою: від Верховної Ради до органів виконавчої влади на місцях. Їх участь у регулюванні інноваційних процесів зумовлена тими функціями, які вони виконують у загальній системі економіки країни.

У сучасних ринкових умовах господарювання державна влада реалізує інноваційну політику за трьома базовими напрямками [1, с. 145]:

1) забезпечення учасників інноваційного процесу фінансовими ресурсами;

2) створення для просування інноваційних систем маркетингових, консалтингових, інжинірингових фірм, інвестиційних «ризикових» компаній і банків, бірж технологій та формування сприятливої інфраструктури ринку, включаючи державні програми створення технополісів, технопарків, вільних економічних зон;

3) вироблення єдиних загальних правил і механізмів координації всіх суб'єктів ринку інновацій на взаємовигідній основі кооперування.

Державна інноваційна політика спрямована на стимулювання створення сприятливого клімату для інноваційних процесів і є сполучною ланкою між сферою науково-технічної діяльності й виробництвом.

Основні шляхи державної підтримки інноваційної діяльності [6]:

– сприяння розвитку науки, зокрема прикладної, малого інноваційного підприємництва і підготовки наукових кадрів;

– створення програм, спрямованих на підвищення інноваційної активності у сфері виробництва;

– формування державних замовлень на НДДКР із метою забезпечення початкового попиту на інновації, які потім одержують поширення в економіці;

– уведення податкових та інших інструментів державного регулювання з метою формування активного впливу на ефективність інноваційних рішень;

– посередництво у взаємодії академічної, вишівської й прикладної науки з метою стимулювання кооперації у сфері НДДКР.

Інноваційна політика держави не обмежується лише фінансовою підтримкою розроблення науково-технічних програм та забезпеченням пільг суб'єктам інноваційної діяльності. Держава повинна також реалізувати функції комерційної реалізації науково-технічних нововведень із використанням своїх уповноважених виконавчих органів (зокрема інноваційних науково-технічних фондів). Для повноцінної підтримки інноваційної діяльності держава має виступати основним інвестором в інтелектуальний капітал, суб'єктом, зацікавленим у збільшенні економічних ефектів науково-технічного прогресу [7, с. 2].

Забезпечення розвитку наукової діяльності в сучасних реаліях функціонування вітчизняної економіки на рівні держави є складним, але дуже актуальним питанням. Варто враховувати значне відставання України від індустріально-розвинутих країн сьогодення. Ще на початку становлення української незалежності через тривалу економічну кризу в державі виникла значна прогалина у розвитку мікроелектроніки та комп'ютерних технологій (порівняно з провідними країнами світу). Саме це значною мірою гальмує науково-технічний прогрес у сучасних умовах, адже щоб засвоїти новітні технології сьогодні необхідно спочатку заповнити прогалину, яка виникла, та опанувати «старі» світові наукові досягнення. Але для такого процесу ресурсів, що виділяються державою для забезпечення науки, не вистачить, адже вони займають доволі низьку частку в структурі державних видатків.

Ще однією ключовою відмінністю провідних країн світу є значна зацікавленість бізнесу в розвитку науки та, як наслідок, її фінансуванні. Підприємства за кордоном інвестують значні ресурси у ті наукові дослідження, які їх цікавлять та можуть забезпечити конкурентні переваги на ринку. Але при цьому не можна нехтувати внеском держави в наукову діяльність, адже, наприклад, у європейській практиці відбувається державне фінансування фундаменталь-

них досліджень, що є потужною базою для розвитку прикладної науки [2].

На жаль, вітчизняні підприємства не зацікавлені у вкладенні інвестиційних ресурсів у наукову діяльність, адже українські наукові установи з державним фінансуванням не здатні гарантувати високий рівень і актуальність досліджень, а також виконання в короткі терміни. Саме тому актуальним для українських реалій є створення проектних університетів за зразком європейської системи розвитку освіти та науки. Суть полягає в тому, що підприємства пропонують для наукових установ гранти на розроблення необхідних проектів, а науковці беруться за його реалізацію. Таким чином, провідні професори та доценти після підготовки таких проектів здатні передати значний практичний досвід для студентів та задовольнити потреби підприємств у новітніх розробках.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, державне регулювання інноваційної діяльності в Україні регламентується Законом України «Про інноваційну діяльність», де визначено основні принципи функціонування інноваційної програми держави та особливості її реалізації. Дослідивши основні шляхи розвитку інноваційної діяльності в країні, а також базові механізми її підтримки на рівні держави, можемо зробити висновок, що для забезпечення науково-технічного зростання необхідно запозичувати досвід індустріально-розвинутих країн світу та створювати проектні університети, які будуть підтримуватись не лише коштами з державного бюджету, але і фінансуватимуться приватними підприємствами на грантовій основі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вакалюк В. Роль державної інноваційної політики в економічному розвитку України. Вісник ЖДТУ. № 4(78). 2016. С. 143–150.
2. Данилишин Б. Українська наука: шанс на відродження. 2018. URL: https://dt.ua/SCIENCE/ukrayinska-nauka-shans-na-vidrozhennya-278213_.html.
3. Державне регулювання інфраструктури на регіональному рівні: монографія / О. Амосов, А. Дегтяр, Я. Календжян та ін.; за заг. ред. А. Дегтяра. Харків: ХарПІНАДУ «Магістр», 2011. 263 с.
4. Йохна М. Стадник В. Економіка і організація інноваційної діяльності: Навчальний посібник. Київ: Видав.центр. «Академія», 2005. 400 с.
5. Про інноваційну діяльність: Закон України від 4.07.2002 р. №40– IV (із змінами і доп. №5460-VI від 16.10.2012 р.). Відомості Верховної Ради України. 2014. № 2–3. Ст. 41.
6. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII (із змінами і доп. № 922-VIII від 25.12.2015 р.). Вісник Верховної Ради. 2016. № 9. Ст.89.

7. Ульяновченко Ю., Винокурова О. Стратегія розвитку державної інноваційної діяльності в Україні. Теорія та практика державного управління. 2010. Вип. 2(29). С. 1–4.

8. Череп А., Васильєва С. Розвиток інноваційної діяльності в Україні в сучасних умовах. Вісник Хмельницького національного університету. 2010. № 5, Т. 3. С. 7.

REFERENCES:

1. Vakaliuk V.A. (2016), Rol derzhavnoi innovatsiinoi polityky v ekonomichnomu rozvytku Ukrainy, *Visnyk ZhDTU*, № 4(78), pp. 143-150.

2. Danylyshyn B.M. (2018), *Ukrainska nauka: shans na vidrodzhennia*, available at: https://dt.ua/SCIENCE/ukrayinska-nauka-shans-na-vidrodzhen-nya-278213_.html.

3. Amosov, O.Ju., Djegtjar, A.O. and Kalendzhjan, Ja.V. (2011), Derzhavne reguluvannya infrastruktury na regional'nomu rivni, in

Djegtjar, A.O. (Ed.), *HarRINADU "Magistr"*, Kharkiv, 263 p.

4. Johna, M.A. and Stadnyk, V.V. (2005), *Ekonomika i organizacija innovacijnoi' dijial'nosti*, Vydav.centr. "Akademija", Kyiv, 400 p.

5. The Verhovna Rada of Ukraine (2012), *Pro innovacijnu dijial'nist'*, *Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrai'ny*, No. 2–3, p. 41.

6. The Verhovna Rada of Ukraine (2015), *Pro naukovu i naukovo-tehnichnu dijial'nist'*, *Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrai'ny*, No. 9, p. 89.

7. Ul'janchenko, Ju.O. and Vynokurova, O.I. (2010), "Strategija rozvytku derzhavnoi' innovacijnoi' dijial'nosti v Ukrai'ni", *Teoriya ta praktyka derzhavnogo upravlinnja*, Vol. 2 (29), pp. 1–4.

8. Cherep, A.V. and Vasyl'jeva, S.I. (2010), "Rozvytok innovacijnoi' dijial'nosti v Ukrai'ni v suchasnyh umovah", *Visnyk Hmel'nyc'kogo nacional'nogo universytetu*, No. 5, Vol. 3, p. 7.

Vakaliuk V.A.

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Management and Tourism
Zhytomyr State Technological University

Balkovska V.V.

Assistant Lecturer at Department of Management and Tourism
Zhytomyr State Technological University

STUDY OF PRIORITY DIRECTIONS OF STATE REGULATION OF INNOVATIVE ACTIVITY IN UKRAINE

The article analyses the main mechanisms of state regulation of innovation activity in Ukraine. In the modern world, countries with innovative potential are leaders in international markets. That is why the development of the latest technologies and the development of scientific and technological advance are relevant for ensuring the country's successful development. However, innovation activity is virtually impossible to carry out without established, well-founded state regulation. The funding of fundamental research, which will form the basis for further research, the development of financing mechanism, the definition of motivational tools for domestic scientists, the formation of a favourable investment climate, and many other factors, are entirely dependent on state regulation.

The authors determine that state innovation policy is a set of forms and methods of state activity aimed at creating interrelated mechanisms of institutional, resource support and development of innovation activity, forming motivational factors of intensification of innovative processes.

In Ukraine, innovation activities are regulated by the Law of Ukraine "On Innovation Activity" that defines the basic principles of state innovation policy. The main ones are the orientation towards the innovative way of developing the Ukrainian economy, identifying the state priorities of innovation development, promoting the development of innovation infrastructure, information provision of innovation actors, and others.

The Law of Ukraine "On Innovation Activity" also determines the main methods of state regulation, which include the following: definition and support of priority directions of innovation activity at the state, branch, regional, and local levels, creation of a regulatory and legal framework and economic mechanisms for supporting and stimulating innovation, protection of the rights and interests of entities of innovation activity, financial support for innovative projects' implementation, etc.

The article identifies the main ways of the state innovation policy and its three main directions: provision of participants of the innovative process by financial resources, creation for the promotion of innovative systems of all possible means and development of common rules and mechanisms of coordination of all subjects of the innovation market on a mutually beneficial basis of cooperation.

Having examined the main ways of developing innovation activity in the country, as well as the basic mechanisms for its support at the state level, the authors determined that in order to provide scientific and technological growth, it is necessary to borrow the experience of industrialized countries of the world and to create project universities that will be supported not only by means of state budget but also funded by private enterprises on a grant basis.